

NOTAT

Til: Mattilsynet
Dato: 16.09.2026
Deres Ref: 2025/194968
Saksnr.: 26/02021

Innspill til regulering av floghavre og hønsehirse - ny forskrift om ugras

NIBIO viser til høring datert 16. juni 2026 fra Mattilsynet, om innspillmuligheter til forslag om ny forskrift om ugras.

Lenke: [Høring - regulering av floghavre og hønsehirse - ny forskrift om ugras](#)

Kommentarene er basert på innspill fra Divisjon bioteknologi og plantehelse og Matproduksjon og samfunn, og er koordinert av forsker Wiktoria Kaczmarek-Derda. Kommentarene følger spørsmålene slik de er fordelt til enkelte kapitler/deler av høringen – enkelte vurderinger kan følgelig inngå i flere av delinnspillene. Gjeldende notat gjengir de innspill som er gitt Mattilsynets i deres digitale løsning for høringen 16. september.

Del 2. Bakgrunnen for forslaget:

Har dere kommentarer til beskrivelsen av floghavreforvaltningen og dens effekter gitt i dette kapitlet?

NIBIO mener at beskrivelsen av floghavrerregisterets funksjon og effekter i høringsnotatet er for ensidig fremstilt/beskrevet og at datagrunnlaget kan tolkes på flere måter enn det som legges til grunn.

Floghavre skiller seg fra mange andre ugras gjennom det omfattende regelverket som er etablert over tid og de konsekvensene arten kan ha for planteproduksjon og såvarekvalitet. Etter NIBIOs vurdering har floghavrerregisteret hatt en viktig funksjon som verktøy for å dokumentere kjent forekomst og redusere risikoen for spredning. Registeret er fortsatt i bruk og benyttes blant annet som grunnlag for risikovurderinger ved såvareproduksjon og jordflytting.

Høringsnotatet viser til at reguleringen av floghavre må ses i sammenheng med såvareforskriften. Floghavrerregisteret har en viktig funksjon i oppfølgingen av kravene i såvareforskriften. Floghavre på en eiendom kan få konsekvenser for produksjon/omsetning av såvarer og registeret brukes som grunnlag ved vurdering av kontraktarealer for såvareproduksjon. NIBIO savner en grundigere vurdering av hvilke konsekvenser en avvikling av floghavrerregistret vil ha for forvaltningen av krav knyttet til såvareproduksjon.

Floghavrerregisteret har også betydning ved flytting av jordmasser i forbindelse med vei-, jernbane- og andre utbyggingsprosjekter. Kunnskap om kjent forekomst av floghavre på arealer der jord graves opp og flyttes, gir et viktig grunnlag for risikovurderinger og valg av tiltak for å hindre spredning. Uten register kan det være vanskelig å identifisere arealer med kjent floghavreforekomst. Risikoen for at jordmasser flyttes til nye områder uten at nødvendige forholdsregler blir vurdert vil dermed øke.

NIBIO er enig i at registeret har svakheter knyttet til oppdatering og datakvalitet. Vi mener likevel at slike utfordringer i utgangspunktet tilsier behov for modernisering og videreutvikling av systemet, heller enn at registerets betydning eller nytteverdi er begrenset.

NIBIO vil understreke at dataene presentert også kan tolkes som et bevis på at floghavrerregisteret stort sett fungerer etter hensikten. Det vises blant annet til at 16 av de 215 eiendommene (7 %) som ble tatt ut av registeret i perioden 2015-2022, ble registrert på nytt innen ett til fem år. Samtidig innebærer dette at 93 % av eiendommene ikke ble registrert på nytt innen femårsperioden. Resultatene kan derfor rent hypotetisk tolkes som at de fleste eiendommer som tas ut av registeret lykkes med å holde forekomsten under kontroll over tid.

NIBIO mener også at utviklingen av antall eiendommer i floghavrerregisteret bør vurderes i lys av endringene i norsk landbruk de siste tiårene. Ifølge SSB har antall jordbruksbedrifter gått ned fra 51 218 i 2006 til 36 627 i 2025, en reduksjon på 28 %. Samtidig har antallet jordbruksbedrifter som driver 500 dekar eller mer har økt med 88 %. Dette innebærer at hvert foretak har ansvar for større arealer, noe som kan påvirke både kontrollarbeid (i betydningen inspeksjon i åkeren) og oppfølging av floghavreforekomster. En vurdering basert utelukkende på antall registrerte eiendommer over tid gir derfor ikke nødvendigvis et fullstendig bilde av utviklingen.

Videre mener NIBIO at forekomsten av floghavre bør ses i forhold til totalt antall landbrukseiendommer. Basert på siste tilgjengelige tall fra SSB utgjorde eiendommene i floghavrerregisteret 6,7 % av landbrukseiendommene i de aktuelle fylkene. Selv i fylkene med høyest andel registrerte eiendommer var andelen under en tredel av eiendommene. Selv om registeret ikke gir et fullstendig bilde av faktisk forekomst, kan tallene også tolkes som at den samlede utbredelsen fortsatt holdes på et relativt begrenset nivå.

Etter vår vurdering kan bakgrunnsinformasjon presentert i høringen tolkes dithen at et forholdsvis lavt antall eiendommer i floghavrerregisteret reflekterer effekten av langvarig regulering, kontroll (i

betydningen inspeksjon) og oppfølging, kombinert med betydelige endringer i drifts- og eiendomsstruktur. Floghavre har dessuten ulik utbredelse mellom fylker, noe som tilsier at behovet for oppfølging og forebyggende tiltak kan variere regionalt.

Har dere kommentarer til vurderingene av en eventuell regulering av hønsehirse gitt i dette kapitlet?

NIBIO er enig i at hønsehirse er et skadelig ugras med økende utbredelse og mener det er positivt at Mattilsynet foreslår å inkludere hønsehirse i et nasjonalt regelverk.

NIBIO er enig i at det å hindre innførsel og spredning av hønsehirse er svært viktig. Vi mener likevel at vurderingen om at «eventuelle forskriftsfestede krav bør dreie seg om å hindre innførsel og spredning framfor å sikre bekjempelse på alt areal» i for liten grad vektlegger betydningen av aktiv bekjempelse. Det er fortsatt store regionale forskjeller i forekomst av hønsehirse og forebygging av videre spredning er svært viktig. Samtidig mener vi at aktiv bekjempelse også bør vektlegges, spesielt der forekomstene er små og sjeldne. Dette for å hindre oppbygging av bestanden og redusere behov for bruk av ugrasmidler. Bekjempelsen på alt areal har ikke bare som formål å redusere forekomsten på det enkelte arealet, men er også et viktig tiltak for å begrense spredning. NIBIO mener derfor at regelverket også bør bidra til å sikre bekjempelse av hønsehirse så langt dette er praktisk gjennomførbart.

Hønsehirse er allerede etablert i deler av landet og en effektiv strategi må derfor ha like stort fokus på å begrense videre spredning i Norge som på å hindre ny innførsel til Norge. Dette støttes også av VKM sin vurdering i 2016. NIBIO mener at betydningen av videre spredning fra etablerte norske forekomster i altfor liten grad er omtalt i høringen.

VKM vurderte fire hovedveier for spredning i Norge, rangert etter relativ betydning: flytting av jord (“very likely, low uncertainty”), jordbruks- og anleggsmaskiner (“likely”), såvarer (“moderately likely”) og frø fra fôringsplasser for fugler (“moderately likely”). Gitt vurderingen stiller vi spørsmål ved om forskriftsforslaget i tilstrekkelig grad adresserer de viktigste spredningsveiene. Vi er særlig bekymret for at flytting av jord, som VKM vurderte som den viktigste spredningsveien internt i Norge, i liten grad er behandlet i høringen. I prosjektene BIOIMMIGRANTS og RessursRetur (som var inkludert i kunnskapsstøtte sendt til Mattilsynet i 2025) har NIBIO dokumentert en metode for å drepe hønsehirsefrø i jordmasser med varmebehandling. Dette er imidlertid et tiltak som er ressurskrevende og bare kan praktiseres i visse tilfeller, etter funn og før jordmasser flyttes. Det beste er å forebygge spredning av hønsehirsefrø via jord. Erfaringer fra våre oppdragsprosjekter tilsier at spredning av hønsehirse etter jordflytting er et vesentlig og økende problemområde som bør vies større oppmerksomhet i regelverket.

NIBIO mener at høringsteksten i for liten grad omtaler spredning utenfor dyrka mark. Hønsehirse etablerer seg også i veikanter, langs turstier, traktorveier og annet påvirket areal. Erfaringer fra oppdragsprosjekter og feltarbeid viser at slike areal kan fungere som viktige spredningskorridorer. Når hønsehirse først etablerer seg i veikanter, kan frø lett spres videre med trafikk, mennesker og dyr. Regelverket bør derfor tydeliggjøre ansvar for overvåking og bekjempelse også utenfor dyrka mark, samt avklare hvem som har ansvar der slike forekomster oppstår.

NIBIO mener også at plikter knyttet til kontroll (i betydningen inspeksjon), bekjempelse og opplysningsansvar i større grad bør omfatte virksomheter som flytter jord. Både jordflytting, anleggsarbeid og midlertidig bruk av dyrka mark bidrar til spredning av hønsehirse og andre ugras eller fremmede invaderende plantearter til nye områder. Etter vår vurdering vil de foreslåtte tiltakene ha begrenset effekt dersom slike sentrale spredningsveier ikke omfattes.

Mattilsynet viser korrekt til VKMs vurdering fra 2016 om at de tre viktigste innførselsveiene til Norge er importert fôr til villfugler, prydplanter med jord og såfrø av gras og belgvekster. Importert fuglefôr ble vurdert som “very likely, with low uncertainty”, mens forekomst i prydplanter med jord ble vurdert som “moderately likely, with a medium uncertainty”, og såfrø av gras og belgvekster som “moderately likely, with a high uncertainty”. NIBIO vil understreke at fôr til villfugler utgjør den klart viktigste innførselsveien fra utlandet. Det er etter vår vurdering viktig med tiltak som reduserer denne risikoen.

I høringsnotatet står det at «hønsehirse viser seg å være et av de ugrasene som lett utvikler resistens mot plantevernmidler». NIBIO mener formuleringen «lett utvikler» ikke er helt korrekt. Resistens oppstår ikke fordi ugraset aktivt utvikler resistens som respons på behandling, men fordi gjentatt bruk av ugrasmidler med samme virkemekanisme gir et seleksjonspress som favoriserer resistente individer i bestanden. En mer presis formulering er at arten har egenskaper som gjør at resistens kan utvikles relativt raskt ved ensidig bruk av ugrasmidler med samme virkemekanisme. Resistens hos hønsehirse er ikke påvist i Norge. Selv om resistente populasjoner er rapportert fra flere europeiske land, vurderes resistens hos hønsehirse foreløpig ikke som et utbredt problem i Europa. NIBIO mener likevel at risikoen for resistensutvikling i Norge er til stede, og at denne risikoen vil øke dersom hønsehirse får større utbredelse.

NIBIO er ikke enig i vurderingen om at innføring av regulatoriske tiltak for hønsehirse i seg selv vil føre til økt bruk av plantevernmidler og økt risiko for resistensutvikling. Vi mener at regulatoriske tiltak (for eksempel floghavreforskriften) bidrar til tidlig oppdagelse, begrensnings av spredning og bekjempelse av nye forekomster, som på sikt reduserer behovet for plantevernmidler. Hvis hønsehirse får etablere seg, vil behovet for bekjempelsestiltak og bruk av ugrasmidler sannsynligvis øke. At hønsehirse er krevende å bekjempe, skyldes i stor grad artens biologi og utilstrekkelig kunnskap om effektive forebyggende og direkte tiltak, ikke bare mangel på kjemiske midler.

Forebygging og begrensnings av spredning er også viktig for å motvirke utvikling av herbicidresistente populasjoner av arten. Antall midler mot hønsehirse er begrenset i flere

plantekulturer i Norge og økt bruk av midlene for å bekjempe dette ugraset kan øke risiko for utvikling av resistente populasjoner. I korn i Norge brukes ofte i praksis kun en middelgruppe/virkemekanisme som er godkjent relativt seint i vekstsesongen i korn. Blir det resistens mot denne middelgruppen vil det trolig påvirke kornavlingene i Norge negativt.

I tillegg har NIBIO kommentarer til § 1 og § 2:

§ 1 Formål

NIBIO mener det er riktig at formålet utformes slik at forskriften også kan omfatte andre ugrasarter i fremtiden. Det er viktig at ordene «sikre bekjempelse» videreføres fra dagens floghavreforskrift § 1, og også gjelder for hønsehirse. Dette vil på en bedre måte gjenspeile hønsehirsens skadepotensial og behov for en aktiv innsats for å begrense videre spredning og nye forekomster.

Hønsehirse er en svært konkurransesterk ugrasart med stort skadepotensiale bl.a. i vårkorn, potet og grønnsaker. Den regnes som et enda verre ugrasproblem enn floghavre på grunn av sin store tilpasningsevne. I verdenssammenheng er hønsehirse rangert som det tredje verste ugraset og det kan gi betydelige avlingstap dersom det får etablere seg og dominere i åkeren. Arten produserer store mengder frø, noe som gjør at omfanget raskt kan øke hvis tiltak ikke settes inn tidlig. Bekjempelsen er ofte krevende. Når arten først er etablert kan den være vanskelig å bli kvitt. Hønsehirse har et bredt spekter av voksesteder. Den forekommer også langs åkerkanter, på avfallsplasser, ved møller, gartnerier, planteskoler og andre områder med åpen jord. Dette øker risikoen for spredning og nyetablering.

§ 2 Virkeområde

NIBIO anser det som riktig at § 2 utvides med inkludering av hønsehirse. Samtidig mener NIBIO at første ledd i dagens floghavreforskrift § 2, som beskriver hvem forskriften er rettet mot, bør videreføres i den nye ugrasforskriften, da dette fortsatt er relevant.

NIBIO mener at definisjonen av virkeområde også bør inneholde de norske navnene på ugrasartene floghavre og hønsehirse, i tillegg til de latinske navnene. Dette er hensiktsmessig fordi de norske navnene er brukt i resten av forskriftsutkastet.

Del 3 Om innholdet i forskriftsutkastet:

Har dere kommentarer til de foreslåtte endringene i reguleringen av floghavre?

NIBIO er uenig i opphevelse av floghavreforskriftens § 3, § 4, tredje ledd i § 8, § 13 og § 14.

Floghavre er et av de mest regulerte ugrasene i Norden. Alle nordiske land (unntatt Island) har regelverk som stiller strenge krav til bekjempelse og tiltak for å hindre spredning. Finland har et mer omfattende regelverk for floghavre enn Norge. Det består av egen lov om forebygging og bekjempelse av floghavre, forskrift som utdyper hvordan loven skal utføres, strenge regler i såvareproduksjon og ordninger for kompensasjon av kostnader knyttet til bekjempelse (The Act on Preventing Wild Oat (185/2002)), The Decree on Preventing Wild Oat (326/2002), Seed Production Decree (43/2002) Cost Compensation Decree (32/2002)). Disse regelverk inkluderer blant annet krav til kartlegging, bekjempelse og forebygging av spredning, bestemmelser for oppfølging av forekomster og håndtering av floghavre i planteproduksjon. Sverige har også et strengt regelverk for floghavre med et aktivt tilsynssystem for floghavre (der Jordbruksverket og länsstyrelsene fører tilsyn). Myndighetene kan gjennomføre inspeksjoner, ta prøver og pålegge bekjempelse. Dersom nødvendige tiltak ikke gjennomføres, kan länsstyrelsen sørge for at bekjempelsen utføres for eierens regning. EU ga Sverige (og Norge) en spesiell tillatelse til å opprettholde strengere krav knyttet til floghavre i såkorn enn det som følger av de generelle EU-reglene. Dette viser at floghavre i andre nordiske land er underlagt en omfattende og streng forvaltning.

Floghavre skiller seg fra mange andre ugras gjennom det omfattende regelverket som er etablert over tid og de alvorlige konsekvensene arten kan ha for planteproduksjon og såvarekvalitet. Registeret brukes fortsatt som beslutningsgrunnlag ved blant annet vurderinger knyttet til såvareproduksjon og flytting av jordmasser. Etter vår vurdering kan opplysningene i høringsdokumentet forstås som at det relativt lave antallet eiendommer registrert i floghavregisteret er et resultat av mange års regulering, tilsyn og oppfølging.

NIBIO ønsker å understreke at det mest effektive forebyggende tiltaket er å hindre spredning til nye arealer. Dette er også et grunnleggende prinsipp i integrert plantevern (IPV). Kunnskap om forekomst er derfor svært viktig for å kunne velge riktige tiltak som begrenser spredning. Videre er tidlig oppdagelse sentralt for å redusere behovet for stor innsats i bekjempelse.

Har dere kommentarer til foreslåtte bestemmelser om plikt til kontroll og bekjempelse av hønsehirse?

NIBIO mener det er positivt at Mattilsynet foreslår å inkludere hønsehirse i et nasjonalt regelverk. Det er også hensiktsmessig at reguleringen samles i en generell forskrift om ugras istedenfor artsvis forskrifter.

Etter NIBIOs vurdering er det gode grunner for bestemmelsen om plikt til kontroll i § 3. Vi mener imidlertid at ordet «kontroll» er forvirrende og kan oppfattes som at det gjelder bekjempelse. Begrepet «inspeksjon» vil være mer presist.

Det er positivt at plikten til årlig inspeksjon (kontroll) utvides til også å inkludere hønsehirse. Det er videre positivt at det tas hensyn til at tidspunktet for inspeksjon for ulike arter kan være ulikt, fordi hønsehirse er en såkalt C4 plante krever den høyere temperaturer for spiring og vekst enn floghavre.

Det er positivt at Mattilsynet vil lage et eget skjema for å dokumentere inspeksjonen. NIBIO anbefaler at informasjon om funn og utført bekjempelse (dokumentasjonsplikt) kan dokumenteres med smarttelefoner eller digitale systemer som allerede er i bruk. Kartfestingen har spesielt nytte for nye eiere. Det bør klargjøres hvor dokumentasjon på utført inspeksjon (kontroll) skal leveres og lagres, samt hvem som har ansvar for oppfølging av dokumentasjonen.

Etter NIBIOs vurdering er det gode grunner for bestemmelsen om plikt til bekjempelse i § 4. Det er positivt at plikt til bekjempelse av floghavre videreføres. Men vi mener at det også bør innføres en plikt til bekjempelse av hønsehirse så langt dette er praktisk gjennomførbart. De samme pliktene som gjelder for floghavre etter § 4 bokstav a, b, c og d bør også gjelde for hønsehirse.

Hønsehirse forekommer ikke bare på dyrka mark, men også i veikanter, anleggsområder og annen forstyrret mark. Slike forekomster kan fungere som viktige kilder for videre spredning til jordbruksarealer. Forskriften bør derfor i større grad omfatte forekomster utenfor dyrka mark eller tydeliggjøre hvem som har ansvar for inspeksjon og bekjempelse i slike områder.

Flomutsatte arealer (med dårlig åker) er også utsatt for hønsehirse og derfor bør § 4 bokstav c også gjelde for hønsehirse.

NIBIO foreslår også at bekjempelsesbeltet bør være 20 meters bredt (slik som for floghavre) istedenfor 10 meter som foreslått. Beltet bør omfatte grenser til naboeiendommer med dyrka areal og grenser mot veier og frie vannveier (slik som det er i dag for floghavre).

NIBIO mener det er gode grunner for foreslåtte § 4 tredje ledd, som innfører en plikt til å dokumentere når og hvordan bekjempelse av floghavre og hønsehirse er utført. Samtidig bør det presiseres hvordan Mattilsynet vil følge opp dokumentasjonen og kontrollere at opplysningene er riktige, og at bekjempelsen faktisk er gjennomført. Uten en slik oppfølging vil dokumentasjonsplikt ha begrenset verdi.

Har dere kommentarer til foreslåtte dokumentasjonsplikt i § 3 om plikt til kontroll og § 4 om plikt til bekjempelse av henholdsvis floghavre og hønsehirse?

NIBIO etterlyser en tydeligere beskrivelse av hvordan dokumentasjonskravene skal følges opp av Mattilsynet.

Etter NIBIOs vurdering vil effekten av dokumentasjonsplikten i § 3 være avhengig av at det finnes mekanismer for oppfølging fra Mattilsynets side. Det bør derfor tydeliggjøres hvem som har ansvar for oppfølging av dokumentasjonen, hvordan Mattilsynet skal kontrollere at driftsansvarliges

inspeksjon og bekjempelsestiltak faktisk er gjennomført, og i hvilken grad det er aktuelt med stikkprøver eller annen verifikasjon av innrapporterte opplysninger. Dersom dokumentasjon ikke følges opp, vil det kunne svekke motivasjonen for å utføre fullstendig og korrekt dokumentasjon. Det at åkeren kontrolleres (inspiseres) for hønsehirse i henhold til § 3 kan bidra til tidligere oppdagelse av hønsehirse og at en lettere kan bekjempe hønsehirsen.

NIBIO er bekymret for at bortfall av meldeplikt og floghavreregister, kombinert med redusert offentlig oppfølging, kan svekke motivasjonen til systematisk inspeksjon i åkeren og bekjempelse. Dersom dokumentasjonskravet i stor grad skal erstatte dagens ordninger, bør det derfor beskrives nærmere hvordan dokumentasjonen skal brukes som et praktisk virkemiddel i tilsyns- og oppfølgingsarbeidet til Mattilsynet.

Når det gjelder bekjempelsesplikten (§ 4) for hønsehirse, mener NIBIO at grensebeltet bør vurderes utvidet til også å omfatte grenser mot veikanter, anleggsområder og annen ikke-dyrket mark. Slike areal kan fungere som viktige kilder for videre spredning og bør derfor inngå i en helhetlig strategi for å begrense etablering og spredning av hønsehirse. NIBIO mener at det bør vurderes om det bør innføres et kontrollbelte på 20 meter, tilsvarende bestemmelsene for floghavre.

Har dere kommentarer til foreslåtte bestemmelser i § 5 om opplysningsplikt ved forekomst av henholdsvis floghavre og hønsehirse?

NIBIO mener hensikten med § 5 første og andre ledd, om opplysningsplikt ved forekomst av floghavre og hønsehirse, er viktig. Kravet om opplysningsplikt kan bidra til økt oppmerksomhet, bedre dokumentasjon og mer bevisst håndtering av hønsehirse. Men opplysningsplikten alene er ikke tilstrekkelig for å hindre spredning av floghavre og hønsehirse. Derfor foreslår vi at:

- a) Nytt tredje ledd i § 5 forkastes til fordel for videreførelse av dagens floghavreforskriftens tredje ledd i § 8.
- b) Hønsehirse inkluderes på lik linje som floghavre i § 8, § 9 og § 10.
- c) § 5 samordnes å gjelde floghavre og hønsehirse på lik linje.

Disse endringene mener NIBIO vil gjøre forskriftet mer målrettet og lettere forståelig.

NIBIO støtter ikke forslaget til nytt tredje ledd i § 5, da vi ønsker videreførelse av dagens tredje ledd i § 8. Forbud mot omsetning av produkter fra eiendom med floghavre, med mindre produktene er behandlet slik at spireevnen er ødelagt, er noe som har bidratt til å begrense spredning av floghavre, og bør videreføres. Dagens tredje ledd i § 8 presiserer hvilke produkter bestemmelsen gjelder for, som vi mener bør videreføres i ny forskrift. I tillegg mener NIBIO at det bør være tilsvarende begrensninger på omsetting av produkter fra eiendom hvor det er hønsehirse, det vil si at hønsehirse blir inkludert i § 8 (også dagens tredje ledd), § 9 og § 10. Denne endringen

vil (a) virke utfyllende til det nye foreslåtte fjerde ledd i § 5, og (b) gjøre foreslåtte femte og sjette ledd i § 5 unødvendig. Vi mener at landbruksmaskiner og utstyr må rengjøres for hønsehirsefrø (som § 9 allerede har for floghavre), i tillegg til opplysningsplikten i foreslått fjerde ledd i § 5. Foreslåtte femte og sjette ledd i § 5 vil bli unødvendig fordi bestemmelsene om omsetning av produkter da vil gjelde floghavre og hønsehirse på lik linje.

Har dere kommentarer til foreslåtte plikt til å dokumentere at opplysningsplikten i § 5 er overholdt, jf. § 5 siste ledd?

Opplysningsplikten alene er ikke tilstrekkelig for å hindre spredning av floghavre og hønsehirse. NIBIO mener at dokumentasjonskravet og gjensidig opplysningsplikt bør også gjelde ved leie av areal til dyrking (unntatt flerårig eng) og ved leie av maskiner.

Har dere kommentarer til at kravet i § 7 om at korn, erter eller frø som skal brukes til fôr, før omsetning enten skal være så fint malt at spireevnen til eventuell floghavre og hønsehirse ødelegges, eller varen må være prøvetatt og ved analyse funnet å være fri for både floghavre og hønsehirse?

NIBIO er enig i formålet med bestemmelsen i § 7 og vurderer kravet som et relevant tiltak for å redusere risikoen for spredning av floghavre og hønsehirse via fôr. Kravet bør også omfatte importerte produkter inkludert fuglefrø som er en viktig spredningsvei for hønsehirse. Kravet bør også omfatte halm fra kornåker som kan bli brukt til ulike formål og kan bidra til spredning av frø.

NIBIO stiller likevel spørsmål ved hvor praktisk gjennomførbart det er å sikre at råvarene males så fint at spireevnen til alle hønsehirsefrø ødelegges. Hønsehirsefrø er relativt små (1,1-2,3 mm i bredde og 2,3-5,0 mm i lengde) og det bør vurderes hvordan kravet kan dokumenteres og kontrolleres i praksis. Samtidig vurderes det som sannsynlig at kravet vil redusere forekomsten av spiredyktige hønsehirsefrø og floghavre betydelig, og på den måten bidra til å begrense spredningsrisikoen.

Bestemmelsen i § 7 bør også gjelde fôr til selskapsdyr, spesielt fugler, da dette presenterer enda en innførselsvei for frø av hønsehirse og floghavre.

Del 4 Konsekvensvurdering:

Har dere kommentarer til vurderte konsekvenser ved endringer i reguleringen av floghavre? Er det flere konsekvenser i tillegg?

Omsetning av produkter fra arealer med floghavre:

NIBIO er enig i vurderingen om at de foreslåtte endringene vil øke risikoen for spredning av floghavre, men vi stiller spørsmål ved om de forventede besparelsene oppveier denne risikoen.

Selv med opplysningsplikt mener NIBIO at økt omsetning av produkter som kan inneholde floghavrefrø vil kunne bidra til videre spredning. NIBIO ønsker derfor videreføring av dagens bestemmelse om at produkter fra arealer med floghavre som hovedregel ikke kan omsettes (dagens § 8 tredje ledd).

Konsekvensene kan være særlig alvorlige for såvareproduksjonen, der tilgang på ren såvare er en forutsetning for effektiv ugraskontroll for alle dyrkere. Det bør derfor grundig vurderes hvordan bestemmelsene i ugrasforskriften og såvareforskriften virker sammen.

Registerets betydning for kontroll og bekjempelse av floghavre:

NIBIO er ikke enig i konklusjonen om at floghavregisteret har begrenset betydning fordi mange eiendommer blir stående lenge i registeret eller har utdatert status. Lang tid med uendret status kan like gjerne reflektere at floghavre er vanskelig å utrydde. I slike tilfeller bidrar registeret fortsatt til oppfølging og redusert risiko for spredning.

NIBIO er enig i at registerets betydning kan være redusert sammenlignet med tidligere, men vurderer at dette i større grad skyldes redusert oppfølging, håndheving og investering i ordningen snarere enn registeret i seg selv som virkemiddel. Manglende etterlevelse av meldeplikten kan også delvis forklares av dagens driftsstruktur der færre driftsansvarlige forvalter større og/eller flere arealer. Dette utfordringsbildet adresseres i begrenset grad av det foreslåtte regelverket med økt dokumentasjonsansvar til driftsansvarlige. NIBIO mener derfor at det ikke foreligger tilstrekkelig faglig grunnlag for å konkludere med at opphevelse av floghavregisteret ikke vil få vesentlige negative konsekvenser. Tvert imot vurderer vi at en avvikling sannsynligvis vil redusere oppmerksomheten om floghavre og på sikt øke risikoen for spredning.

Effekter av dokumentasjons- og opplysningsplikt:

NIBIO er positive til dokumentasjons- og opplysningsplikt som supplement til dagens virkemidler, men er skeptiske til at disse foreslås som erstatning for offentlig oppfølging gjennom floghavregisteret. Forslaget innebærer i praksis at mer av ansvaret flyttes fra offentlig forvaltning til den enkelte driftsansvarlige.

Etter NIBIOs vurdering bør det vurderes om registeret heller kan moderniseres og videreutvikles, blant annet gjennom erfaringer fra forvaltning av planteskadegjørere i andre organismegrupper og fra moderne overvåkings- og kartleggingsprogram.

Ressursbruk i forvaltningen:

NIBIO mener konsekvensvurderingen av ressursbruk er for begrenset. Den anslåtte besparelsen på et halvt til ett årsverk framstår som beskjeden sett opp mot den samfunnsmessige verdien av å begrense spredning av floghavre.

Høringsnotatet vurderer i liten grad kostnader som kan oppstå andre steder i samfunnet dersom registeret avvikles. Registeret brukes i dag av blant annet såvareforretninger, forvaltningen og bygge- og anleggsnæringen. Dersom registeret avvikles, mister disse aktørene en felles og etablert informasjonskilde og må i større grad etablere egne løsninger for å innhente tilsvarende informasjon.

NIBIO mener at dagens ordning representerer en proaktiv tilnærming til å forebygge og begrense spredning av floghavre. Opphevelse av registeret vil kunne flytte forvaltningen i en mer reaktiv retning, hvor nye forekomster i større grad håndteres etter at de er etablert. Dette kan bidra til økt spredning, høyere bekjempelseskostnader, økt bruk av ugrasmidler og større ressursbehov både i landbruksnæringen og i forvaltningen. Etter NIBIOs vurdering er disse konsekvensene ikke tilstrekkelig belyst i høringsnotatet.

Oppsummering:

Samlet vurderer NIBIO at konsekvensene av å oppheve floghavregisteret og tilhørende bestemmelser framstår som mer omfattende enn det som legges til grunn i høringsnotatet. Selv om tiltakene kan gi en viss administrativ forenkling, mener vi at risikoen for økt spredning av floghavre og de tilhørende kostnadene for landbruket, såvareproduksjonen og samfunnet som helhet er undervurdert. NIBIO mener derfor at modernisering og videreutvikling av dagens ordning bør vurderes som et alternativ til avvikling.

Har dere kommentarer til vurderte konsekvenser av foreslåtte krav som gjelder hønsehirse? Er det flere konsekvenser i tillegg?

NIBIO mener at konsekvensvurderingen i for liten grad tar hensyn til spredning av hønsehirse fra etablerte populasjoner i Norge. Vurderingen legger hovedvekt på innførsel fra utlandet, mens risikoen for videre spredning innen landet er tillagt for liten vekt i forslaget. Ved vurdering av risiko for spredning til nye områder må man også se på innførsel fra nabogården, nabokommunen og nabofylket.

Etter NIBIOs vurdering mangler forskriftsutkastet tiltak rettet mot flere av de viktigste spredningsveiene som ble identifisert av VKM i 2016. Særlig gjelder dette flytting av jord som ble vurdert som den viktigste spredningsveien for hønsehirse innen Norge («very likely, low uncertainty»). Flytting av jord i forbindelse med veibygging og annet anleggsarbeid innebærer høy risiko for etablering av hønsehirse på nye lokaliteter. NIBIO mener derfor at det bør vurderes krav til gjensidig opplysningsplikt, forebyggende tiltak og bekjempelsesplikt før, under og etter flytting av jord, for å redusere risikoen for utilsiktet spredning av hønsehirse.

Forskriftsutkastet inneholder heller ikke krav til rengjøring av maskiner for å hindre spredning av hønsehirse, selv om jordbruks- og anleggsmaskiner ble vurdert som den nest viktigste spredningsveien innen Norge («likely, low uncertainty»). NIBIO mener at hønsehirse bør omfattes

av bestemmelsene om rengjøring på tilsvarende måte som floghavre (§ 9). De to øvrige spredningsveiene som VKM identifiserte innen Norge er såvarer og frø fra fôringsplasser for fugler, begge vurdert som «moderately likely». Etter NIBIOs vurdering bør forskriften også sikre at disse spredningsveiene håndteres på en tilstrekkelig måte, blant annet gjennom relevante bestemmelser i §§ 8 til 10 og gjennom en grundig vurdering av samspillet mellom ugrasforskriften og såvareforskriften. Samlet vil slike tiltak i større grad reflektere det helhetlige bildet av hvordan hønsehirse spres i Norge og dermed styrke forskriftens evne til å forebygge videre spredning.

NIBIOs erfaringer fra oppdragsprosjekter viser at tidlig oppdagelse, målrettet bekjempelse og systematisk oppfølging og høy bevissthet om problemugras kan gi betydelige samfunnsøkonomiske gevinster. Dette gjelder særlig hønsehirse, hvor manglende oppfølging ofte har bidratt til videre spredning og økte bekjempelseskostnader. Det mest kostnadseffektive tiltaket er å hindre spredning til nye arealer. Dette er også et grunnleggende prinsipp i integrert plantevern (IPV). Kunnskap om forekomst er derfor svært viktig for å kunne velge riktige tiltak og redusere både spredning, bekjempelseskostnader og behovet for ugrasmidler.

Oppsummering

NIBIO vurderer at det foreslåtte regelverket vil gi økt oppmerksomhet om hønsehirse og bidra til redusert spredning. Samtidig mener vi at effekten vil være begrenset hvis de viktigste interne (innenlands) spredningsveiene ikke omfattes av bestemmelsene. Med en tydeligere regulering av jordflytting og rengjøring av maskiner vil forskriften i vesentlig større grad kunne bidra til å hindre videre spredning av hønsehirse.

Oppsummering - generell kommentar

NIBIO er samlet sett «Generelt negativ» til forslaget slik det er fremlagt.

NIBIO mener det er gode faglige grunner for innføring av regulering av hønsehirse og flere av de foreslåtte tiltakene for å begrense spredning. Samtidig mener NIBIO at forskriften bør inneholde en plikt til bekjempelse av hønsehirse så langt dette er praktisk gjennomførbart. NIBIO anbefaler også at meldeplikten og floghavrerregisteret videreføres og moderniseres fremfor å avvikles. Etter vår vurdering er dagens utfordringer i hovedsak knyttet til forvaltning og tekniske løsninger, ikke til selve prinsippet om registrering av kjente forekomster.

Med vennlig hilsen

Per Stålnacke, Forskningsdirektør, NIBIO